

Realități Culturale

REVISTĂ DE ETNOGRAFIE, FOLCLOR ȘI CULTURĂ CONTEMPORANĂ

Iustina Scarlat

Sumar

Sfintele Paști: Pâine sfințită și vin. 1

RAISA CHISELIȚĂ

„Eugen Doga — pelerin în timp și spațiu” 3

ION DOMENCO

Nicolae Sulac continuă să ne cânte din ceruri 4

VETA GHIMPU MUNTEANU

Iustina Scarlat, femeia timpurilor noastre... 6

ȘTEFAN SOFRONOVICI

Poetul Anatol Gugel omagiat la 100 de ani 13

GALINA MORARU

Din povețele Mămucăi Clava... 14

ANGELA OLĂRESCU

Peisaje și portrete în pictura lui Dimitrie Peicev 15

RAISA MARTÎNIUC

„Miss-Smărăndița — 2022” 16

NOIE ROTARU

Străbunul și Faimosul Telenești 17

VADIM PÎSLARU

Săpatul fântânii la Todirești 22

ELENA COJOCARU

Beștemac 23

ANDA-CRISTINA VAHNOVAN

Jănea cop. 3

COLEGIUL DE REDACȚIE

Pavel Popa, redactor-șef

dr. **Varvara Buzilă**,
Muzeul Național de Etnografie
și Istorie Naturală

dr. hab. **Victor Ghilaș**

dr. **Mariana Cocieru**

Veta Ghimpu-Munteanu,
Teleradio-Moldova

Gheorghe Nicolaescu,
muzicolog

Vizitați site-ul

www.casadeCreatie.md

Acest site reprezintă mijlocul tehnic, care ne permite să ogindim și să arhivăm activitatea cultural-artistică de amatori și a meșterilor populari din republică.

Site-ul conține **arhiva digitală a revistei Realități Culturale**, disponibilă gratuit.

Compartimentul **Librărie** prezintă informații privind literatura metodică-științifică, de artă autohtonă și universală, necesară pentru instituțiile primare de învățământ artistic din republică.

Rubrica **Evenimente culturale artistice** va ține la curent cititorul cu diverse evenimente din viața culturală a țării, contribuind la promovarea și popularizarea culturii naționale.

În curând, pe site va fi disponibilă o **hartă interactivă** a satelor, raioanelor și zonelor folclorice.

Societatea culturală

Casa de Creație a Republicii Moldova

Proiectul „Realități Culturale”

Telefoane: (022)20-25-53, 069392909 (Ion Șarban)
Mob.: 069 39 24 98 (Pavel Popa, redactor-șef)

E-mail: casadeCreatie@gmail.com

Adresa: mun. Chișinău, str. București, 68, oficiile 338,
Paginare și machetare: Igor Condrea

ISSN 1857-4424

Sfintele Paști: Pâine sfințită și vin. Ce semnifică „paștile” primite de credincioși, în noaptea de Înviere și cum se consumă

Creștinii merg la biserică în Sâmbăta Mare, să primească Sfintele Paști sau anafora. Tradiția spune că paștile se iau de la biserică după slujba de Înviere, dar unii creștini, care vor să evite aglomerația de la miezul nopții, merg în timpul zilei.

„Paștile” reprezintă pâinea sfințită și vinul pe care creștinii le duc acasă, dar nu sunt trupul și sângele Domnului.

Pâinea și vinul sfințite la Paști nu sunt același lucru cu Sfânta și Dumnezeiasca Împărtășanie, Cuminecătura sau Euharistie, adică Trupul și Sângele Domnului.

Sfintele Paști se dau pentru ca toți credincioșii, împărtășiți și neîmpărtășiți, să gustăm din sfințenia acestei sărbători, să ne izbăvim de boală și de neputință, să avem parte de sănătate trupească și sufletească, dar mai cu seamă pentru a rememora momentele cutremurătoare ale Jertfei mântuitoare și ale Învierii Domnului nostru Iisus Hristos, prin care a zdrobit, pentru totdeauna, puterea morții și ne-a dăruit viață veșnică.

Anafora din noaptea de Înviere a preluat numele sărbătorii respective, adică „Paști” ca o mărturie vie, clară și completă a Jertfei și Învierii Domnului Iisus Hristos.

Creștinii care vin de Paște la biserică își iau „paști” acasă, adică pâine cu vin, binecuvântate, pentru a fi consumate. Tradiția spune că se mănâncă dimineața, în cantități mici, înainte de micul dejun și după ce se rostește rugăciunea „Tatăl Nostru”.

Cum se iau Paștile. Ce trebuie să faci înainte și după ce mănânci anafura

Tradiția mai spune că, înainte de a se lua Sfântul Paște, oamenii trebuie să

se spele cu apă dintr-un pahar în care s-a pus un ou roșu, în acest fel fața le va fi fină și roșie ca și coaja oului.

Apoi, cel mai în vârstă din familie ia o bucată din sfintele paști și rostește „Hristos a Înviat!”, iar cel care primește spune „Adevărat, a Înviat!” și își face sfânta cruce. Acest procedeu se repetă de trei ori și numai după aceea primesc „paștile”.

Pâinea pregătită pentru a fi dată credincioșilor ca „Paști” se sfințește printr-o rugăciune specială și prin stropirea cu apă sfințită după ce în prealabil a fost stropită cu vin roșu.

Aceasta semnifică faptul că Trupul lui Hristos, adică Sfânta Biserică, conform Sfintei Scripturi, a fost pe-

celuit, sfințit prin picăturile de sânge ce au curs din coasta Mântuitorului aflat răstignit pe Sfânta Cruce.

Consumând „Sfintele Paști”, dăm mărturie că „ori de câte ori mâncăm pâinea aceasta și bem paharul acesta” moartea Domnului vom mărturisi și Învierea vom vesti. Corect și complet este să ne împărtășim întâi cu Trupul și Sângele Mântuitorului, adică să luăm Sfânta Împărtășanie și apoi „Sfintele Paști”.

Rugăciunea rostită de preot în momentul sfințirii anafurei de Paști

Rugăciunea pe care o rostește preotul este următoarea:

„Dumnezeule cel atotputernic și Doamne, Care ai poruncit robului Tău Moise, la ieșirea lui Israel din Egipt și la eliberarea poporului Tău din robia cea amară a lui faraon, să junghie mielul, care închipuia mai înainte pe Mielul, Cel ce de bunăvoie pentru noi S-a junghiat pe Cruce, luând asupra Sa păcatele a toată lumea, pe iubitul Tău Fiu, Domnul nostru Iisus Hristos, pe Tine și acum cu smerenie Te rugăm, caută spre pâinea aceasta și o binecuvântează și o sfințește pe ea.

Că și noi robii Tăi pe aceasta am adus-o acum înaintea slavei Tale în această preastrălucită, preamărită și mântuitoare zi a Paștilor, spre cinstea și slava și spre aducerea aminte de slăvita înviere a Aceluiași Fiu al Tău, a Domnului nostru Iisus Hristos, prin care din veșnica robie a vrăjmașului și din legăturile nedezlegate ale iadului am aflat dezlegare, liberare și ieșire.

Deci și pe noi, care am adus-o și o sărutăm și din ea vom gusta, fă-ne a fi părtași binecuvântării Tale celei cerești și alungă de la noi, cu puterea Ta, toată boala și neputința, dăruindu-ne tuturor sănătate.

Că Tu ești izvorul binecuvântării și Dătătorul vindecărilor și Ție, Părintelui celui fără de început, slavă înălțăm, împreună și Unuia-Născut Fiului Tău și Preasfântului și bunului și de -viață — făcătorului Tău Duh, acum și pururea și în vecii vecilor.

Amin”.

Când se consumă „paștile”

Potrivit preotului Ionel Popescu de la parohia Iosefin, după rostirea acestei rugăciuni, preotul binecuvântează pâinea și vinul cu apă sfințită, zicând: „Se binecuvântează și se sfințește pâinea acestea, prin stropirea cu această apă sfințită, în numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh. Amin. (de trei ori).”

Sfințirea pâinii și a vinului numite „Paști”, pe care credincioșii le duc acasă, simbolizează că trupul lui Hristos, adică Sfânta Biserică, a fost pecetluită și sfințită prin picăturile de sânge ce au curs din rănilor Mântuitorului răstignit pe Crucea Golgoetei.

Rânduiala noastră liturgică precizează că, înainte de a lua sfintele Paști, trebuie să ne cuminecăm, să ne împărtășim cu Sfintele Taine, adică cu Trupul și Sângele Domnului nostru Iisus Hristos.

Sfintele Paști se consumă, cu credință, cu mulțumire și evlavie, în noaptea Învierii Domnului după încheierea sfintei Liturghii sau în Duminica Învierii, tot după sfânta Liturghie, dacă nu a fost săvârșită noaptea, înainte de a ne așeza la masa pascală. De asemenea, câte o părticică din aceste Paști se consumă dimineața, în toate zilele acestei sărbători, totdeauna pe nemâncate și în zilele Săptămânii Luminate, până la Duminica Tomii (prima după Paști).

Rânduiele în familie la consumarea paștilor

Potrivit unei vechi rânduiele, cel mai vârstnic membru al familiei ia o bucată din sfintele Paști, rostește „Hristos a înviat” și o dă altui membru din familie, care răspunde „Adevărat a înviat” și își face semnul sfintei Cruci. Această rânduială se repetă de trei ori.

Întrucât la sărbătoarea Învierii Domnului se reunește, de obicei, familia și anul acesta mai mult decât oricând, creștinește este ca, înainte de a ne bucura de bucatele pregătite de mamele, bunicile și soțiile noastre, să stăm cu toții în jurul mesei, să cântăm cel mai frumos imn al Paștilor, „Hristos a înviat”, să rostim „Tatăl nostru...” și însemnându-ne cu semnul crucii, să luăm sfintele Paști.

Odată ce consumăm Paștile sfințite, dăm mărturie că suntem creștini, vrednici credincioși ai Bisericii, mărturisim credința noastră în Învierea Domnului, întărim spiritul de comuniune familială și afirmăm, împreună cu Apostolul Pavel că „de câte ori veți mânca această pâine și veți bea acest pahar, moartea Domnului vestiți până când va veni” (I Corinteni, 11, 26).

De unde provin pâinea și vinul pentru anafura de Paști

Potrivit tradiției, pâinea și vinul pentru pregătirea sfintelor Paști sunt donate de câte o familie sau de către mai mulți credincioși și sunt împărțite sub formă de prescuri mici sau pâinișoare, iar la oraș, unde numărul credincioșilor este foarte mare, sunt dăruite în pahare de unică folosință sau în caserole inscripționate cu salutul pascal „Hristos a înviat”, „Adevărat a înviat” și cu icoana Sfintei Învieri.

Ce reprezintă cuvântul „Paști”

Cuvântul „Paști” înseamnă „trecere”, (Pesah — în ebraică, termen preluat de la egipteni) și este folosit pentru prima dată în Vechiul Testament în timpul lui Moise, când, în seara dinaintea ieșirii din robia egipteană, au petrecut în tăcere faptul că vor traversa Marea Roșie spre Pământul Făgăduinței, „unde curge lapte și miere” (Țara lui Israel).

Acest termen a fost preluat și de către creștini, însă semnificația lui este cu totul alta, chiar dacă traducerea s-a păstrat.

Pentru cei care Îl urmează pe Mântuitorul Hristos, Paștile înseamnă trecerea de la viața trăită în letargie, indiferență și ignoranță spirituală, la viața de comuniune cu Dumnezeu, de reîntoarcere la plinitudinea bucuriei paradisiace. Este o sărbătoare plină de bucurie și iertare, curaj și demnitate.

SURSA: <https://alba24.ro/sfintele-pasti-paine-sfintita-si-vin-ce-semnifica-pastile-primate-de-credinciosi-in-noaptea-de-inviere-si-cum-se-consuma-914128.html>

„Eugen Doga — pelerin în timp și spațiu”

Marele maestru Eugen Doga este un compozitor de talie universală, datorită cărui a ajuns cunoscut în toată lumea. Numele Dumnealui este înscris în lista celor 200 de personalități ale lumii, iar piesele „Gramofon” și „Gingașa și tandra mea fiară”, sunt incluse în topul International, împreună cu cele mai bune 200 de opere muzicale din toate timpurile.

S-a născut la 1 martie 1937, în satul Mocra, raionul Râbnîța, situat pe malul stâng al Nistrului, în Transnistria. După absolvirea școlii din sat, a fost admis la Școala de muzică „Ștefan Neaga” din Chișinău. Mai apoi a urmat Colegiul muzical la violoncel, avându-l ca profesor pe italianul Pablo Baccini.

În anul 1965 a absolvit Institutul de Arte „Gavriil Muzicescu”. Prima sa compoziție proprie, „Floare dalbă de livadă”, Eugen Doga o scrie pentru colega sa Maria Bieșu. A lucrat ca profesor la Școala de Muzică „Ștefan Neaga” din Chișinău.

În 1967, a scris muzica pentru filmul „Se caută un paznic”, la Moldova-Film Studio. A mai colaborat cu studiourile „Mosfilm”, „Dovjenko”, „Moldova-film”, „Belarus-film”, din București, Munchen, Belgrad, Tașkent și multe altele. Este autorul balletelor „Luceafărul” și „Venancia”, a peste 100 de compoziții instrumen-

tale și corale, 6 cvartete, muzică pentru 13 piese și emisiuni radio, mai mult de 200 de filme, sute de cântece și romanțe, peste 70 de valsuri, etc. Melodia „Orașul meu alb” a devenit imnul capitalei Moldovei, Chișinău. Piesa „Am visat ropotul ploii” a devenit cântecul preferat al cosmonauților. Autorul muzicii pentru filmele: „Maria, Mirabela”, „Valentin și Valentina”, „Binecuvântează femeia”, „Celibatarilor li se oferă cămin”, „Voalul negru”, „Mercedesul scapă de urmărire”, etc. Deosebit de productivă a fost colaborarea cu regizorul Emil Loteanu pentru care a scris muzică pentru filmele: „Lăutarii”, „O șatră urcă la cer”, „Anna Pavlova”, „Gingașa și tandra mea fiară”. Un loc mare în arta lui Eugen Doga a ocupat poezia clasicului literaturii române, Mihail Eminescu și a muzei lui poetesa Veronica Micle.

Eugen Doga poartă titlul de: Artist național al URSS, membru titular al Academiei de Științe a Moldovei, Academiei Ruse de Științe și Arte Cinematografice, Academiei Europene de Științe și Arte, a fost decorat cu Premiul de Stat al URSS, ordinul „Pentru merite în fața Patriei”, „Ordinul Republicii”, ordinul „Steaua României”, ordinul „Danaker”, ordinul „Pentru serviciul credincios” în grad de Ofițer, ordinul lui Alexandr Nevia, de două ori câștigător al premiului „Ovație”, Me-

dalia

de Aur „Omul secului XX”, în anul 1992 a fost ales membru titular al Academiei de Științe al Moldovei ș.a. Chiar în preajma sărbătorilor de iarnă Eugen Doga, a lansat un volum autobiografic „Viața mea așa cum a fost să fie” - o cronică virtuală a vieții maestrului din copilărie și până în prezent.

Anul 2022 este declarat drept „Anul Eugen Doga”, de către autoritățile Republicii Moldova.

„Am învățat de la marele Enescu să caut muzica pretutindeni, în folclor, în natură, fără prejudecățile snobilor. Degeaba râvnești să atingi înălțimile, să experimentezi o modernitate rece, chinuită, dacă nu ai scris nici o piesă miniaturală, ca un diamant mai valoros decât orice taluz zgomotos de zgură. Am descoperit că oamenii n-au uitat să viseze la muzica muzicală, să se bucure, să se vindece prin ea”. (Eugen Doga).

Nicolae Sulac continuă să ne cante din ceruri

ION DOMENCO

La acest început de april, în 2003, pleca la cele veșnice cel mai mare artist al neamului nostru, Nicolae Sulac. Cu această ocazie, la Casa raională de cultură „N. Sulac” din Cantemir, a fost organizată o „masă rotundă”, care a avut drept temă de discuție viața și activitatea cultural-artistică a rapsodului băștinaș din satul Sadăc, a fost prezentat și un film despre Sulac, apoi — un mini-concert, cu evoluarea interpreților și instrumentiștilor cantemireni — cunoscute melodii din repertoriul Artistului Poporului din R. Moldova, Nicolae Sulac.

Au bucurat asistența cu alese cântece și mesaje duioase, dulci amintiri despre regretatul artist — naistul Tudor Roman, interpreții Ion Roșu, Ion Diaconu, Ana Porumbescu, Vera Carp, bibliotecara Zinaida Surdu, eleva Gabriela Miron și subsemnatul.

...Integrat plenar în conștiința publică timp de peste cinci decenii, artistul-nepereche, Nicolae Sulac este alături de noi și în prezent-când ne privește din ceruri — prin forța sa de a ne zidi spiritual ființele, a ne ajuta să ne regăsim ca neam, să nu ne pierdem demnitatea, verticalitatea, mândria națională. Explicația ar fi una: idealul său, exprimat prin cântecul și verbul matern, se conjugă în cel mai fericit mod cu idealurile naționale, cu voința celor mulți, proiectând o conștiință națională comună, atât de necesară nouă la etapa actuală. Nicolae Sulac n-a murit, ci

s-a mutat în cântecele sale nemuritoare, în amintirile noastre despre el, s-a mutat în Legendă. N-a murit, pentru că nu poate să moară doina, balada, cântecul nostru strămoșesc. S-a dus, colo, să se odihnească nițel, căci a tot trudit, neobosit, pe tărâmul deloc ușor al muzicii populare, al folclorului autentic. Cântecul lui a purificat muzica noastră populară, a ridicat-o la o treaptă calitativ nouă, nemaiauzită și nemaivăzută până atunci și de atunci încolo.

...Când începea el să cante, îmi mărturisea prietenul de copilărie, sadăceanul Ilie Motârniuc, alți admiratorii ai maestrului de diferite vârste, „pe valea satului răsună o muzică „de acasă”, ca un cântec de leagăn,

de la mama; și când te gândești că, de obicei, începea să fredoneze vre-o melodie atunci când nu mai putea... de foame, căci, auzindu-i glasul, se găsea neapărat vre-o săteancă să-i dea un călcâi de pâine sau măliguță, te miri ce, pe care le împărțea, frățește, cu frații și sora sa...”.

...Muzica lui continuă și acum să ne vrăjească gândurile, să ne umple inima de gingășia doinei cântate de un bădiță, de un cioban sau de un plugar cu sentimentul lor propriu, plin de duioșie și frumusețe irepetabilă. Simțim aievea cum răsună în sufletele noastre muzica strămoșească plină de farmec și spirit. Și cât de fericit e un artist atunci, când e recunoscut și apreciat de toți, un artist care știe să atingă firavele coarde ale sufletului poporului său! În cântecul popular, Sulac a însemnat viață și, mai mult decât atât, a însemnat flacăra vieții, or, în el se reflectă teme simple și mari, bogate și variate, ce trezesc în simțul și în gândurile noastre dorul, jalea, obi-

da, revolta, nostalgia, veselie, umorul, dragostea de patrie și neam, de natură, de muncă, belșug, tolereanță și viață pașnică, tihnită, precum i-a plăcut de-a pururi omului simplu de la țară... Timp de 50 de ani, Sulac a intrat cu cântecul în casele noastre, cânta pe prispa țaranului de la sat, el era oaspetele drag și așteptat, însoți-

folclorului autentic, dar a reușit să creeze și o școală irepetabilă a cântecului popular, apreciată și justă valoare de muzicienii și interpreții din partea dreaptă a Prutului, ceea ce este, de bună seamă, o mândrie a noastră, comună. Căci mulți oameni au văzut — după ce intra Sulac într-o localitate — mulțime de oameni

Miorița, nemuritorii artiști — Barbu Lăutaru, Maria Tănase, Ioana Radu, George Enescu, Ciprian Porumbescu; el face parte din mărgăritarele rare îngropate în sclipitoarea salbă a valorilor cultural-spirituale nemuritoare din spațiul românesc.

Vom menționa, că, la finele anului trecut, cu acordul Consiliului raional Cantemir, Casa-muzeu „N. Sulac” din satul Sadăc a fost transmisă, în gestiunea administrației locale. Păcat doar că, actualmente, Casa-muzeu e într-o stare avariată, la fel ca și teritoriul din preajmă. Primarul de Sadăc, Ilie Porumbescu, ne-a relatat, că deși edificiul a fost transmis, cu titlu gratuit, la bilanțul Consiliului comunal, deocamdată nu s-a întreprins nimic pentru revigorarea acestui inestimabil obiectiv cultural — turistic, de o mare valoare națională. Căci e foarte bine spus:

„Va rămâne al său cânt
— Chezășie, testament și legământ,
Doină, lacrimă și floare,
Căci pe-al nostru plai de dor,
Cântăreții nasc și mor
— Doar Sulac nîcîcînd nu moare“!

tor al bucuriilor și durerilor omului simplu, era prezent pretutindeni la nunți și cumetrii, la zile de naștere, dar și la înmormântări... Regretatul Petru Zadnipro scria, testamentar, într-o poezie: „Când o fi-n sicriu să zac/Voi, în loc de cuvîntare, /Invitați-l pe Sulac...”. Iar marele Grigore Vieru scria: „Nici plecat și nici fudul, /Nici flămînd și nici sătul, /Nici bogat și nici sărac,/Așa a trăit Sulac...”.

Indiscutabil, el a fost trimis de înșăși Dumnezeu pe acest pământ... să cînte ca nimeni altul doinele noastre, adevăratele enciclopedii ale neamului, în care-și pune a tot sufletul. Căci a fost, de bună seamă, asemeni unui copac fără umbră, un copac doar cu „frunză verde”, doar cu frunziș, în care fiecă doinește: vîntul intră în ele și nu mai vrea să mai iasă... Cu melodiile lui neamul nostru a învins moartea, uitarea, înstrăinarea la care au fost sortit de-a lungul anilor, au cunoscut — barem în vis! — descătușarea, libertatea multîrînită. De-a lungul vieții sale, cel mai mare artist al neamului nostru din toate timpurile, Nicolae Sulac, de la trecerea în neființă a căruia s-au scurs 19 ani, nu numai că a devenit o veritabilă legendă a

cu fruntea descrețită, cu un dor și o speranță de nestăvilit. El a mai reprezentat și un exponent fidel al neamului nostru- ca și ciobanul din

Iustina Scarlat, femeia timpurilor noastre

VETA GHIMPU MUNTEANU,
MAESTRU ÎN ARTĂ

Mereu calmă, zâmbitoare și binevoitoare, Iustina Scarlat, e un exemplu de doamnă în adevăratul sens al cuvântului. Model de femeie contemporană, care are o multitudine de ocupații în plan profesional. În plus se ocupă și de casă și familie, de nepoți, dar reușește mereu să arate impecabil.

Veta Ghimpu Munteanu (în continuare V.Gh.M.): Iustina Scarlat a ajuns la o semnificativă aniversare. O viață de om la propriu, dar și în cariera artistică. Cum e la această vârstă, Iustina?

Iustina Scarlat (în continuare I.S.): Sinceră să fiu, eu nu îmi simt vârsta. Nu în zadar se spune că sufletul omului nu îmbătrânește.

V.Gh.M.: Te cunosc de mai mulți ani grație fraților tăi Dumitru și Isidor Marian cu care, pe timpuri, am învățat la Institutul de Arte. Te țin minte tânără, frumoasă și exact ca și acum mereu zămbitoare, cu un râs foarte zgomotos și molipsitor. Și apoi îmi vorbea cumnata ta, Eleonora, soția lui Isidor, despre tine. Cât de bine găseai limbă comună cu frații tăi și cu sora voastră Maria (Dumnezeu s-o ierte). Am remarcat, că ești un om luminos, îngăduitor, abordabil. Cine în familia voastră a fost așa?

I.S.: Sora noastră Maria a fost și mai sinceră, și mai deschisă, și mai luminoasă. Și tata și mama în permanență erau cu zâmbetul pe față.

V.Gh.M.: Deci o calitate din familie.

I.S.: Da.

V.Gh.M.: Vorbește-mi un pic, te rog, despre părinții tăi, despre familia voastră de la Jora de Mijloc, raionul Orhei și de copilărie. Cum era satul, familia, ce învățăminte ați avut de la părinții voștri și cum se numeau?

I.S.: Mama — Pelagheia (satul o numea Nadia), tatăl Vasile (Dumnezeu să-i ierte). Părinții mei ne-au educat să fim modești, înțelepți și credincioși. Valorile creștinești au stat în capul mesei. La toate sărbătorile și duminicile mergeam la biserică. Mi-amintesc de buneii mei de pe linia tatei, de la care am luat multe. Bunicuța Agafia, o fire simpatică, care mă iubea foarte mult, bunelul Mihail Marian originar și el din Jora de Mijloc era de profesie lemnar, vestit în părțile noastre ca fiind un meșter iscusit de roți pentru căruță. De câte ori mergeam la ei în ospeție, îl găseam cu candela aprinsă, citind Psaltirea. Buneii din partea mamei, originari din satul Jora de Sus, bunica Catinca și bunelul Filimon Ghe-

lenschi erau gospodari de frunte. Pe timpurile acelea aveau cai cu care se mândreau, casă cu două etaje.

Dacă ne referim la mama, era o fire artistică și foarte înțeleaptă. Seri întregi stăteam cu ea la sfat și-mi povestea despre tinerețea ei. Își amintea cu drag despre momentele fericite, în special despre sărbătorile religioase. Spre exemplu, de Sfântul Gheorghe dimineața fetele din mahala mergeau până la răsărit de Soare la câmp să se spele cu rouă de grâu. Bineînțeles îmi povestea și despre hora satului. Duminicile mergeau la biserică, apoi după masă se întâlneau pe malul Nistrului unde cânta fanfara. Ea se îmbrăca foarte frumos și-mi povestea cum a mers bunelul Filimon, adică tatăl ei, la Chișinău cu o căruță de grâu și i-a cumpărat două stufe

pentru rochii. Mama era foarte harnică și bunelul o iubea mult. Aveau pământ mult și munceau din greu, iar ea mergea cu el la arat și semănat.

În serile lungi de iarnă mama croșeta. Și-a brodat costum național pe fir, la lumina opaițului, cu care se îmbrăca în zile de sărbători. Torcea și țesea. Cânta și recita poezii foarte frumos. Toată viața, până în ultimele zile, a cântat în corul bisericii. Deseori pleca la mănăstiri pe câteva zile. Cartea de căpătâi i-a fost Psaltirea. Aș mai adăuga că avea patru clase la români. Cunoștea multe pasteluri de ale lui Vasile Alecsandri, pe de rost scrisoarea a III-a a lui Mihai Eminescu, o recita și în ultimele zile ale vieții. Îmi povestea despre Ștefan cel Mare, despre războaiele pe care le-a dus. Mă învăța colinde, cântece, ro-

manțe. De la ea am învățat romanța „Sub vișinu'nflorit”.

V.Gh.M: Tata era la fel de comunicativ?

I.S.: Tata a lucrat brigadier timp de 30 de ani. Majoritatea zilelor le petrecea în câmp. De altfel, a fost invitat de două ori la Moscova, unde i-a fost înmănată medalia de aur pentru realizări în domeniul agriculturii. Se mândrea cu asta. Deseori ne povestea cum a trecut prin război. Iubea mult muzica și avea o voce foarte frumoasă. De la el am învățat doina „Bate vântul vârfurile” pe care am înregistrat-o.

Și dacă mă întrebi de copilăria mea — a fost grea. Eu, fiind cea mai mare trebuia să am grijă de frați și de soră și de tot ce era pe lângă casă. Mama avea norme de tutun, mai creștea și viermi de mătase. Trebuia să ne trezim la ora trei dimineața, când somnul era mai dulce, puneam țoalele grele în spate și mergem în lanurile de tutun. Ne întorceam acasă dimineața la răsăritul soarelui. Cea mai mare bucurie era atunci când veneau mașinile și căruțele unde încărcam țoalele pline cu tutun, iar noi ne întorceam acasă pe jos. Acea priveliște, atmosferă de bună dispoziție, acel drum bătătorit îl simt și acum. Răsăritul de soare nu pot să-l uit.

V.Gh.M.: Cum erau sărbătorile la voi în casă, în familie?

I.S.: Cea mai mare bucurie pentru noi, copiii era când veneau sărbătorile, în special Crăciunul și Paștele. Pentru că noi țineam post și de sărbători ne înfruptam din toate bunătățile. În preajma sărbătorii de Crăciun mama ne învăța colinde, frații mei Dumitru și Isidor mergeau și colindau tot satul. Mare le era bucuria când veneau acasă și împărțeau dulciurile și bănuții pe care i-au câștigat. Ne bucuram când în oșpeție veneau rudele și se cânta foarte frumos.

V.Gh.M: Deci cântecul era și el în capul mesei?

I.S.: Da.

V.Gh.M: Iustina Marian — un copil de la țară, cum de te-ai decis să mergi la Chișinău, să faci studii în domeniul muzicii?

I.S.: Eu de mică visam să devin artistă. La vârsta de 14 ani am trecut să învăț la școala-internat din satul Susleni, Orhei, unde am avut norocul să întâlnesc niște pedagogi extraordinari. În primul rând directorul de școală Ion Nicolae Stegari, ce predă literatura română (moldo-venească), care mi-a fost și conducător de clasă. Acel om excepțional, de o cultură aleasă, prin exemplul lui mi-a cultivat dragostea față de artă, față de frumos. S-a imprimat în memoria mea ca o icoană.

Sunt recunoscătoare doamnei Maria Vladimir Popa ce predă muzica în școală. Tot ea conducea corul școlar. Eu, în calitate de solistă, participam la toate manifestările ce se organizau la școală, la Casa de cultură și în raion. Școala din Susleni întotdeauna se clasa pe locuri de frunte. Când eram în clasa a XI-a am fost selectată pentru a participa la Festivalul Republican al elevilor, unde am fost menționată cu diploma de gradul II pentru cântecul „Moldovă scumpă”, cântec din repertoriul lui Gheorghe Eșanu.

După absolvirea școlii am susținut examenele la Tehnicumul de Muzică „Ștefan Neaga” cum se chema pe atunci, specialitatea „Dirijat coral”. Aici a început cea mai

interesantă pagină a vieții mele. Am pătruns în sensul adevărat al muzicii. Am avut marele noroc ca în calitate de *maestro* de concert să îl am pe Serghei Covalenco, în prezent pianist de talie europeană cu o sensibilitate pe care nu am mai întâlnit-o.

Pentru mine lecțiile cu Serghei Covalenco erau adevărate sărbători, ce m-au marcat pe toată viața.

V.Gh.M.: Cum ai ajuns în renumita Capela Corală Academică „Doina“?

I.S.: Am citit undeva că se anunța concurs pentru doritorii de a fi angajați în calitate de cântăreți la Capela Corală „Doina“. Am mers și eu și am trecut concursul.

V.Gh.M.: Câți ani ai activat în Capela Corală „Doina“?

I.S.: Timp de șapte ani am avut-o ca pedagog pe D-na Veronica Garștea, care mi-a implantat dragostea adevărată de arta corală, spunându-ne că cea mai înălțătoare artă este arta corală, pentru că nici un instrument cât de performant ar fi nu poate înlocui vocea umană. Eu, fiind o copilă, venită de la țară, absorbeam tot ce ne spunea doamna talentată. Aici am însușit un program vast de creații clasice, muzică sacra, muzică a diferitor popoare, muzică populară, care m-au îmbogățit spiritual, sufletește.

Nu uit niciodată acele turnee, concerte unde ne bucuram de mare succes. Am cutureierat toate republicile exsovietice, cele mai mari orașe precum Moscova, Sanct-Petersburg, Kiev, țările Baltice, toată Asia Mijlocie, Arhanghelsk, Omsk, Tomsk și a. Pentru toată viața mi-a rămas în memorie unul din concertele susținute în cea mai Mare Catedrală din orașul Riga, acompaniați fiind de orgă. La finalul concertului a fost interpretată creația „Aleluia“ de Hangel. Aceasta

sa întâmplat în ajunul sărbătorii de Paști.

V.Gh.M.: Și din ce motive ai plecat din „Doina“?

I.S.: Din cauza condițiilor din turnee. Ultimul turneu pe care l-am făcut a fost în Asia Mijlocie, unde timp de două luni am locuit în vagoane, în condiții de neimaginat. La întoarcere am hotărât să plec. Însă nu știam unde.

Dar așa cum bunul Dumnezeu dintotdeauna a avut grijă de mine, mi-am amintit că dintre fostele mele colegi din „Doina“, Dna. Valentina Iudina era șefa Direcției Artelor la Ministerul Culturii. M-am adresat la ea dacă poate să mă ajute să mă angajez undeva. Norocul meu a fost, că la Casa de Creație a Ministerului Culturii era un loc vacant în sectorul coral. Pe 25 aprilie 1975 am fost angajată la această instituție unde am activat timp de 35 de ani.

V.Gh.M.: De la simplu metodist ai ajuns apoi director al acestei instituții. Pe post de director al Centrului Național de Creație Populară câți ani ai lucrat?

I.S.: Șapte ani.

V.Gh.M.: O viață dedicată unei instituții care coordona activitatea formațiilor de amatori din republică.

I.S.: Faptul că eu am activat în capela corală Academică „Doina“,

facând o mare școală în ceea ce privește arta corală, mi-a fost de mare folos. Concomitent am făcut studiile la Institutul de Stat al Artelor, specialitatea „Dirijat coral” la renumitul profesor Efim Bogdanovschi.

Pe parcursul anilor de activitate la Centrul Național de Creație Populară am organizat concursurile naționale: „La Izvoare”; „Cânta-voi Domnului meu”; „Doina Nistrului”; „Cântecele Bugeacului”; „Ștefan, Ștefan, Domn cel Sfânt”; „Gavriil Muzicescu — 150 de ani”; „Gavriil Muzicescu — 160 de ani”; sărbătoarea corală — „Grigorii Livovschi” la Mănăstirea Călărășauca, raionul Ocnița. La prima ediție a Festivalului Coral „La izvoare” gala laureaților s-a desfășurat pe scena Palatului

„Octombrie”, (Palatului Național Nicolae Sulac) pe 3 iunie 1990, în ziua de Duminică Mare. Pe scena împodobită cu frunzari și corovatică, a urcat corul unit — 1300 participanți veniți din toate colțurile republicii, formând o imensă icoană-lumină a dăinuirii noastre. Au fost interpretate creațiile: „Limba noastră” (muzica A. Cristea, versuri A. Mateevici), „Steaua limbii noastre”, (muz. Constantin Rusnac, versuri G. Vieru), colindul istoric „La poartă la Ștefan Vodă”. La primul acord întreaga sală s-a ridicat în picioare. Se cânta ca niciodată. Gestul măștrilor Veronica Garștea, Artistă a Poporului, maeștrii Victor Nevoie, Mircea Bejenaru au trezit profunde sentimente omenești. Nemaipomenit cât de fru-

mos au răsunat cântecele populare „Trandafir de la Moldova”, „Gheorghe, Gheorghe”, „Copilă, frumoasă ești”, acompaniate de nouă orchestre de muzică populară de amatori din republică, dirijor Maestrul Serghei Ciuhrii, Artist al Poporului.

Sunt autoarea cărții „Artă adresată sufletului”: Aspecte din activitatea formațiilor corale de amatori (2004). Tot în 2004 în postură de director am inițiat editarea buletinului informativ „Realități culturale” (Denumirea îmi aparține), unde erau elucidate acțiunile culturale din republică, ce reflectau activitatea artistică de amatori și cultura populară. La fel a fost editată Broșura „CNCP — 70 de ani la vatra culturii tradiționale” (Conceptie — Iustina Scarlat). Sunt inițiatoarea și directorul primelor ediții al Festivalului-concurs Național al interpreților cântecului popular „Nicolae Sulac”. Am fost și membră al juriului la Jocurile Delfice ale Țărilor CSI din Breansc, Rusia, Erevan, Armenia și Chișinău, a Jocurilor Delfice Mondiale din or. Saratov (Rusia).

V.Gh.M.: Deci ai susținut și propăgat arta corală toată viața, dar cum ai ajuns să urci în scenă, pe post de solistă, cu cântecul popular?

I.S.: Când am venit la Chișinău am cântat în orchestra de muzică populară „Ciocârlia” de la Palatul de Cultură a Sindicatelor din Moldova, conducător fiind Valeriu Negruzzi. Apoi am fost solista orchestrei „Mărțișor”, condusă de Serghei Ciuhrii. Orchestră cu care am concertat în Armenia, Cipru, orașul Soci. Am colaborat și cu Orchestra ansamblului „Prietenia” din orașul Tighina, conducători Tamara și Evghenii Zarițki, cu care am avut turnee în Austria și Polonia.

V.Gh.M.: Când ai făcut primele înregistrări de cântec popular?

I.S.: Datorită domnului Andrei Tamazlăcaru am mers la concursul „Tamara Ciobanu” organizat de Uniunea Muzicienilor. Atunci mi-am selectat un repertoriu în corespundere cu condițiile de participare. După care l-am înregistrat cu orchestra „Folclor”, grație dirijorului Petre Neamțu. În anii 1975-77 am partici-

pat la Festivalul-concurs Unional al Creației Artistice de amatori, am fost menționată cu Medalia de Aur. Apoi a urmat concursul „Cântați cu noi” unde am luat diplomă de gradul II.

V.Gh.M.: Ai organizat și o serată de creație la Filarmonica Națională. În ce an a fost aceasta?

I.S.: În 1997 când am sărbătorit jubileul de 50 de ani. Apoi am mai avut o serată de creație la 60 de ani, tot la Filarmonica Națională.

V.Gh.M.: La prima serată ai îmbinat arta corală cu cântecul popular. A fost frumos și prin faptul că ai implicat toți membrii familiei tale talentate. Pentru prima dată am văzut-o pe fica Cristina, pe Radu Marian, fiul lui Isidor și al Eleonorei, cel care era considerat un fenomen în arta vocală, fratele tău Isidor, fratele Dumitru care scrie poezii, ulterior a devenit membru al Uniunii scriitorilor din RM. Deci a fost o serată unde tu ai demonstrat încă atunci, că rădăcinile îți sunt puternice și că în familie se păstrează focul viu al creației.

I.S.: Dar eu am avut și o soră, Maria Celac, Dumnezeu s-o ierte, vestit meșter popular, împletitor din fibre vegetale.

V.Gh.M.: Să vorbim și despre familia ta. Soțul tău e Iustin și tu Iustina, crezi că numele a făcut să vă observați, unde v-ați întâlnit?

I.S.: Când am venit la Casa de creație, chiar din prima zi m-am întâlnit cu el. Iustin lucra la Ministerul Culturii și prin cumul la Casa de Creație. După cinci ani ne-am căsătorit, asta se întâmpla în 1980. Am făcut o nuntă frumoasă la Jora de Mijloc cu cei mai vestiți muzicanți din Chișinău.

V.Gh.M.: A apărut primul copil Cristina, apoi Mihai. Cristina cânta de mică?

I.S.: Da. Eu știam că va fi cântăreață, era foarte muzicală. La grădiniță era prima artistă. A mers la Liceul „Ciprian Porumbescu” să studieze vioara. Dar după primul an am trecut-o la Școala de muzică „Eugen Doga” — specialitatea pian, după care a urmat colegiul „Ștefan Neaga”, specialitatea „Dirijat coral” și apoi

Academia de Muzică, Teatru și Arte Plastice specialitatea „Canto estradă și jazz”.

V.Gh.M.: Cum e să trăiești cu o artistă în casă?

I.S.: Dificil.

V.Gh.M.: E dificil pentru că ei au viziunile lor aparte?

I.S.: Da, deși avem ce învăța de la copiii noștri.

V.G.M.: Îmi dau seama că nu e simplu să fii mama unei artiste de ta-

lia Cristinei Scarlat, dar sunt sigură că o susții foarte mult.

I.S.: Dar ce mama nu-și susține copilul? La rândul ei și ea mă susține în toate.

V.Gh.M.: Dar cum se simte tatălul cu două artiste în casă?

I.S.: Norocul nostru că el este din același domeniu.

V.Gh.M.: Și fiul?

I.S.: Mihai a absolvit Școala de muzică „Eugen Doga” — clarinetul,

la profesorul Efim Pănescu. Concomitent a studiat la Liceul „Mihail Kogălniceanu”. După absolvire a făcut studii la Colegiul Financiar-bancar, apoi Academia de Studii Economice.

V.Gh.M.: Acuma cu ce se ocupă, ce profesie are?

I.S.: Auditor în domeniul energiei. Mulți ani a lucrat la Moscova. Actualmente s-a întors în Moldova.

V.Gh.M.: Ai și trei nepoți?

I.S.: Da. Nepotul Ioan scrie muzică contemporană, nepoțica Sofia, studiază vioara la liceul republican de muzică „Ciprian Porumbescu”, e în clasa VII-a. Ambii cântă și cu vocea. Sofia are o voce foarte frumoasă,

să, sunt convinsă că o va depăși pe Cristina.

V.Gh.M.: Cristina are perspectiva să crească doi artiști. Dar Mihai?

I.S.: Mihai are o fetiță, Tudorița, de trei anișori.

V.Gh.M.: Iustina, o altă pasiune a ta e cântatul în corul bisericii.

I.S.: Da. Cânt în corul bisericii „Înălțarea Domnului” (Sfânta Vine-re) de la 15 septembrie 1994.

V.Gh.M.: E o necesitate a sufletului tău?

I.S.: Bineînțeles, altfel nu rezistam. Este destul de greu să mergi duminicile devreme și în zilele de sărbători. Îndeosebi atunci când lucram și plecam în deplasări. Trebuia să am

grijă de familie, să cresc doi copii. Și iată odată, mergând acasă, i-am spus mamei că-mi este foarte greu, la care ea a zis: Cât de greu ți-ar fi, la biserică să nu renunți niciodată. Și acum îi mulțumesc mamei mele, pentru că asta este o alinare a sufletului. De altfel și mama a cântat în corul bisericii până în ultimele zile. Și sora mea Maria a cântat în corul bisericii toată viața.

V.Gh.M.: Pentru asta îngerul păzitor veghează acolo sus. Ai o familie frumoasă. Ați ajuns la o vârstă onorabilă. Și Iustina Scarlat și Iustin Scarlat sunteți atât de eleganți, frumoși, nobili. Aveți copii și nepoți foarte buni. Ce-și mai dorește Iustina Scarlat?

I.S.: Pace și sănătate.

V.Gh.M.: Te-am întâlnit deunăzi în studioul unde ai înregistrat două cântece. Am remarcat cât de bine îți sună vocea la vârsta ta. Sunt sigură că vor mai urma înregistrări.

I.S.: Da, bineînțeles.

V.Gh.M.: Iustina, viață cu cântec înainte. Și în cântec să găsești refugiu cel mai frumos. Să-ți păzească Dumnezeu familia, copiii și nepoții și să ne mai cânte mulți ani înainte.

I.S.: Mulțumesc, dragă Veta. Am avut deosebită plăcere să dialoghez cu tine.

Poetul Anatol Gugel omagiat la 100 de ani

La Centrul Academic Internațional Eminescu, în data de 6 aprilie 2022, a fost omagiat poetul, eseistul, publicistul și traducătorul Anatol Gugel, valoros om de cultură, cu ocazia împlinirii onorabilei vârste de

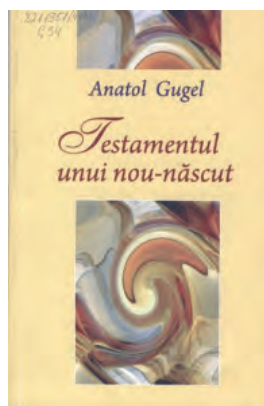
100 de ani. Elena Dabija, directoarea CAIE, a povestit entuziasmată că azi, de ziua poetului de 100 de ani, împreună cu acad. Mihai Cimpoi și colega Rodica Cîrja, au fost în vizită la poetul sărbătorit acasă. I-au dus un buchet de flori, o diplomă de la CAIE și o medalie din partea Academiei de Științe a Moldovei, înmănată de acad. Mihai Cimpoi, precum și alte mici daruri. Omagiatul ne-a dăruit o carte cu autograf — *Testamentul unui nou-născut* — care vine să îmbogățească fondul de carte al CAIE.

În timpul activității Elena Dabija a citit mai multe fragmente din carte.

Sărbătoritul este sănătos, lucid și avea mulți vizitatori: un fecior, care este medic în România și care întâmpina oaspeții: jurnalista Silvia Hodorogea de la Televiziunea Națională, Teo Chiriac și Ivan Pilkin de la Uniunea Scriitorilor ș.a. Este primul caz când aud și văd că un scriitor din Chișinău împlinește 100 de ani!

Domnul acad. Mihai Cimpoi în cadrul omagierii a făcut un portret de creație al poetului Anatol Gugel, intitulat *Poetul ca Natură*, din care vă oferim un fragment:

„Anatol Gugel este, esențialmente, un liric care poate face parte și din acea categorie de poeți ce reprezintă Gedankelyric-ul, acel soi de poezie ce se naște între intuiție și inteliecție. Volumul său de sinteză se intitulează *Am fost odată ca niciodată* (Editura Pontos, 2004), titlu ce vrea să sugereze bineînțeles o poveste a vieții, a unei vieți de poet pusă sub zodia lui „odată“ ce plonjează prin combinarea ludică în „niciodată“. E spusă memorabilă a celui care este — ca să folosim o sintagmă a congenerului său Grigore Vieru — o *Ființă întru Poezie*, ființă fragilă, candidă, alcătuită din purități, dar pornită, programatic să se împotrivescă potrivniciei materiei dure, aspre, colțoase cu tăria spiritului și — neîndoielnic — a verbului a cărui taină îl obsedează.“

ȘTEFAN SOFRONOVICI,
SCRIITOR, SPECIALIST CAIE

Anatol Gugel s-a născut la 6 aprilie 1922, la Iași, România, în familia unui avocat. Tatăl a murit de tifos, iar mama, cu copilul de șase luni, s-a întors la Chișinău, la părinții săi. Tânărul Anatol Gugel și-a făcut studiile la liceul „B. P. Hasdeu“ din Chișinău, unde s-a împrietenit cu viitorul scriitor Alexandru Cosmescu. Și-a luat bacalaureatul în 1941. După absolvirea liceului și-a continuat studiile la Institutul Pedagogic din Chișinău, evacuându-se în 1941 la Buguruslan și revenind în 1944.

A debutat cu poezii în revista „Licurici“ a Liceului „B. P. Hasdeu“ din Chișinău în martie 1940, cu 82 de ani în urmă. Debuta- ză editorial cu plachetele de versuri „Generația mea“ (1951) și „Schimbul nostru“ (1952). Este autorul volume- lor de poezii: „Fereastra cu trei muș- cate“ (1956), „Sonata lunii“ (1965),

„Lanternă magică” (1978), „Crug” (1982), „Post-scriptum” (1998) etc. În 2004 publică volumul de sinteză „Am fost odată ca niciodată”, la care s-a referit academicianul Mihai Cimpoi cu eseul „Poetul ca Natură.” Ultima carte a editat-o la 95 de ani și se întitulează „O revedere cu sine însuși, la 100 de ani” (2020) ș.a. Este autorul mai multor cărți de eseuri: „Înșiră-te mărgăritare” (1979), „Har” (1982) și cărți pentru copii: „Ostroave verzi” (1960), „Eu, Anicuța și Radu” (1963) ș.a. Are traduse în limba rusă și publicate mai multe colecții de poezie: „Pe urmele memoriei” (1959), „Setea cerului” (1967) „Sonata la lumina lunii” (tradusă de Anatolie Naiman,

1974), „Lanternă magică” (1983) ș.a. Ciclul de poezii „Caietul Ierusalimului” (colecția „Post scriptum”) a fost publicat în traducere în limba rusă în al doilea număr al almanahului „Fili-ala Ierusalimului”.

Și-a început activitatea profesională la ziarul „Tinerimea Moldovei” în funcție de secretar executiv al redacției (1945—1960). De atunci și până în prezent s-a consacrat scri-sului, promovând pleiade întregi de tineri poeți basarabeni, care ulterior au devenit nume de referință în literatură basarabeană. A activat apoi la „Moldova Socialistă” (1960—1966). Apoi timp de 30 de ani a activat la revista „Moldova” (secretar executiv

și redactor-șef adjunct al redacției în anii 1966—1996). A scris publicistică de calitate, inclusiv la rubrica permanentă „De la Naslavcea la Giurgiulești”, în revista „Moldova”. Publică prezentări la cărțile de versuri ale lui Vitalie Tulnic, Emil Loteanu ș.a. În 1997, împreună cu filologul Efim Levit și muzicologul Efim Tcaci, a devenit unul dintre fondatorii Alianței Democratice Antifasciste din Moldova.

Este membru al Uniunii Scriitorilor din Moldova (1946). Anatol Gugel a fost distins cu Medalia „Mihai Eminescu” (1998) și cu Premiul de excelență al Uniunii Scriitorilor din Moldova (2004).

GALINA MORARU, MUN. UNGHENI

Din povețele Mămucăi Clava...

Și dacă în ultima sâmbătă a lunii septembrie se sărbătorește Ziua Bunicii, apoi, spre ele să ne zboare gândurile, faptele, amintirile ...

Azi e despre ea, despre MĂMUCA CLAVA-stălpul întregului NEAM, firavă la chip, dar de o vrednicie aparte, căci „nimeni nu-i trecea pe dinaintea Lăbiței”, vorba Sonitei, vecina de peste drum a mămucăi. Rămasă văduvă, cu 4 copii, cu soțul Grigore „prăpădit” într-un lagăr rusesc, cu fratele Sașa Bernic, fost primar și refugiat peste Prut, nu avea nici „o trecere” la conducerea satului, ci din contra, când fratele a plecat cu cinci copii și cu „o țără de agoniseală” atât, cât a încăput într-o căruță, ea, mămuca a vândut din animalele și lucrurile care le-au mai rămas ACASĂ, a trecut Prutul, i-a ajuns din urmă și a dat banii fratelui, dar când să se întoarcă, granița era deja închisă. Zile întregi a tot plâns pe malul Prutului, până când unui „biet omulean” i s-a făcut milă de ea și riscând cu propria viață, a trecut-o cu barca pe celălalt mal. De multe ori, mămuca se uita spre Prut și se întreba: „Oare a scăpat cu viață sărmanul om”?

Mămuca împreună cu nepoții. 1963, toamna

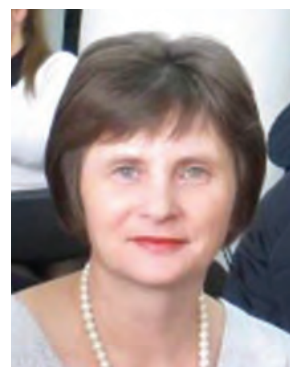
Din spusele mămucăi, după anii de război, la fel de grei au fost și anii foametei. Pe timpul foametei necătând, că ea era bolnavă de „tif” au venit, totuși și i-au luat toate semințele de răsărită pe care cu mult greu le-au „bătut” copiii. În zădar s-a rugat mămuca să se îndure, căci are de hrănit copiii, nu a fost auzită. Încercări prea dure pentru soarta și umerii unei femei puțin trecută de 30 ani. „Cu mila lui Dumnezeu” (vorba mămucăi) totuși, a rezistat. Fire îndârjită, neavând sprijin, ea pleca în lume după hrană. Împreună cu alți săteni, de obicei bărbați, se duceau cu carele ducând covoare și alte lucruri de preț pentru a le schimba pe grâu, grăunțe, cartofi. Prin multe a trecut și prea multe a avut de îndurat. Într-o iarnă din acei ani i-au înghețat picioarele atât de tare, încât, au fost nevoiți să-i taie ciubotele și doar așa au putut să o descalțe. De la acel îngheț i-au rămas vinete picioarele pentru tot restul vieții. Îmi sună și acuma în urechi vorbele ei: „Lăsați fetelor, eu calc lutul, voi aveți de ridicat copchiii, eu totuna nu-mi simt picioarele!”

Altă dată, într-un drum după grâne, i-au pierit boii. A fost nevoită să-și aștepte consătenii la întoarcere, ca să-și aducă, măcar, carul acasă, dar acasă altă năpastă, cineva i-a furat mieii. Abia peste ani a aflat cine a fost făptașul, căci el fiind pe patul de moarte a chemat-o pe ea și și-a cerut iertare, iar mămuca, așa și n-a spus nimănui cine a fost făptașul.

Grei, nespus de grei, au fost acei ani, în deosebi pentru cei, care erau în listele dușmanilor noii orânduiri. Când o întrebam noi, nepoții, cum au rezistat în acele vremuri, ea, doar atât zicea: Unul Dumnezeu știe!...

„Voi, să vă țineți «grămăjioară» și la ghine și la greu, ... să nu vă temeți de lucru” ...

Peisaje și portrete în pictura lui Dimitrie Peicev

ANGELA OLĂRESCU,
ȘEF, FILIALA „HRISTO BOTEV”,
MUN. CHIȘINĂU

Moldova este bogată în multe și mari talente. Unul dintre ele este renumitul pictor bulgar basarabean Dimitrie Peicev. Această personalitate, care face parte din comunitatea bulgară, este cunoscută nu numai în Moldova, dar și peste hotarele ei. Pentru a promova activitatea artistului plastic Dimitrie Peicev tinerei generații, am organizat și desfășurat

regiunea Odessa, Ucraina, într-o familie religioasă, refugiată din Bulgaria în sec. XIX, deoarece turcii îi masacrau pe bulgari. A absolvit școala rusă-ucraineană pentru copii bulgari în anul 1960. Iar în 1961, la sugestia directorului școlii, Vasile Terzi, fost coleg al pictorului Mihai Grecu de la Școala normală din Cetatea Albă, vine la Chișinău, unde îl cunoaște pe

1975 devine membru al Uniunii Artiștilor Plastici din Moldova, iar în perioada 1996—2000 și 2009—2012 este membru al Senatului UAP din Moldova. Debutază în anul 1977 cu prima expoziție personală în foaierea Casei Uniunii Scriitorilor din Moldova.

Pictorul le-a mărturisit elevilor că pictura este vocația sa. Toate lucrările artistului plastic sunt pictate cu dragoste redând natura statică, figuri umane, case, cai, flori și pământuri neroditoare, în care se simte pulsația vieții de la sat, deoarece pictorul este profund influențat de modul de trai al poporului său, impresiile de neuitat ale coloritului bulgar care au devenit o sursă nesecată de inspirație. Lucrările sunt pictate pe pânză cu ulei. Dimitrie Peicev s-a destăinuit elevilor cum a lucrat asupra portretelor unor mari personalități, ca Hristo Botev, Gr. Vieru, despre relațiile calde și prietenoase cu poezii Leonida Lari, Nicolae Dabija, Ion Hadârcă, Mihail Bocivarov ș.a.

În picturile lui Dimitrie Peicev sunt redade amintiri despre satul natal, strămoșii coloniști, tradițiile naționale bulgare. În timpul discuției a pus accentul pe participarea sa la multiple expoziții de pictură în multe țări ale lumii: or. Senej (Rusia), or. Plovdiv, Gabrovo, Burgas (Bulgaria), or. Seven (Armenia), or. Tescani, Botoșani, Bacău, Buzău (România), or. Horțobaghi (Ungaria) ș. a. A fost menționat cu numeroase premii și distincții pe parcursul anilor, printre care se numără și Medalia de aur la expoziția de pictură din Japonia,

în incinta Bibliotecii „Hristo Botev”, mun. Chișinău, în data de 7 aprilie 2022, vernisajul de pictură „**Peisaje și portrete în pictura lui Dimitrie Peicev**” cu elevii cl. a X-a de la Instituția Publică Liceul Teoretic „Al. Ioan Cuza” din capitală. Elevii s-au arătat interesați de activitatea pictorului Dimitrie Peicev. Pictorul le-a povestit elevilor că s-a născut la 19 mai 1943 în s. Burgugi, comuna Arțiz din sudul Basarabiei, actualmente

M. Grecu, care-l adăpostește în atelierul său și anume atunci a început să studieze pictura cu maestrul Mihai Grecu.

În perioada anilor 1964—1970 își face studiile la Școala Republicană de Arte Plastice *I. Repin*, actualmente Colegiul de Arte Plastice *Al. Plămădeală*, iar între anii 1970 și 1975 își continuă studiile la Facultatea *Design poligrafic de carte* la Institutul de Poligrafie din Moscova. În anul

Medalia *Meritul Civic* în 1996 din Moldova și în 2020 decorat cu Medalia-sigiliu „Țarul Simion cel Mare” acordată de către Ministerul Culturii din Bulgaria.

Elevii au manifestat interes față de lucrările lui Dimitrie Peicev, adresând diverse întrebări cu referire la unele picturi, care i-au impresionat mai mult. Conversația a fost destul de sinceră, elevii și-au exprimat curiozitatea față de atelierul unde pictorul Dimitrie Peicev își păstrează lucrările sale pictate peste ani dar sunt destul de impresionante și valoroase, dorind chiar să-l viziteze. În final, pictorul Dimitrie Peicev a întrebat elevii cine are pasiune pentru

pictură și desen? Au răspuns căteva fete, care vor să-și dezvolte această pasiune. Ne bucură faptul că tinerii

sunt interesați de pictură, inclusiv de picturile Maestrului Emerit în Artă, cât și de artă în general.

RAISA MARTÎNIUC, BIBLIOTECAR, S. SINGURENI, R. RÂȘCANI

„Miss-Smărăndița — 2022”

Despre marele scriitor Ion Creangă putem vorbi oricând. A devenit deja o tradiție că în luna martie la Biblioteca publică Singureni să se desfășoare „Zilele Creangă”.

În scopul popularizării creației scriitorului biblioteca a organizat diverse activități culturale dedicate Bunicului din Humulești, care îi i-a de mână pe copiii pasionați de poveștile lui și-i duce prin vreme, luminându-le calea fericită a copilăriei.

Dintre cele mai importante activități putem evidenția vernisarea expoziției „Un mărtisor pentru Ion Creangă”, Ora poveștilor „Poveștea vieții lui Ion Creangă” etc.

În salba „Zilelor Creangă” s-a înscris și concursul de creativitate și inteligență „Miss-Smărăndița — 2022” ed. a XV-a în cadrul raionului, ce se bucură de o popularitate tot mai mare. La acest eveniment au participat 10 concurente, printre care și eleva clasei a VI-a Loredana Băbălau de la gimnaziul din localitate.

Concurente au avut de trecut prin mai multe încer-

cări prin care și-au demonstrat capacitățile declamatorii și artistice, inteligența și grația.

Probele „de foc” au fost: prezentarea costumului, discursul „De ce l-am îndrăgit pe Nică?”, prezentarea expresiilor din operele lui I. Creangă, înscenarea unui fragment din opera lui I. Creangă și proba liberă.

Toate Smărăndițele au fost pregătite la un nivel înalt impresionând jurații nu doar prin talent, dar și prin ținutele tradiționale, au demonstrat, odată în plus, că frumusețea, hărnicia, dragostea pentru tot ce e sfânt și măreț înving întotdeauna. Smărăndițele participante au fost menționate cu diplome și premii bănești.

Atât participanții, cât și spectatorii la aceste activități s-au simțit bine, ascultând fragmente din operele marelui povestitor. Ei au văzut o imagine luminoasă a vieții satului, a obiceiurilor și tradițiilor poporului, având în centru peripețiile lui Nică a lui Stefan al Petrei de când „a făcut ochi” și până când ajunge la Iași scos cu greu din lumea satului „ca ursul din bârlog”.

Străbunul și Faimosul Telenești

„Istoria nu este doar o simplă înșiruire de fapte și evenimente, ea este o știință ce permite cunoașterea trecutului prin raportarea la prezent“.

ANCA DANIELA HUT

Data de 27 martie este bogată în evenimente istorice importante la nivel național și internațional. Străbunul și faimosul oraș Telenești și-a pus străile de sărbătoare în această zi fiindcă este omagiat. A împlinit frumoasa și venerabila vârstă de 411 ani de la prima sa atestare.

Astăzi, Muzeul Raional de Istorie și Etnografie Telenești a fost aglomerat, primind oaspeți dragi și mulțasteptați, oameni îndrăgostiți de istorie și cultură locală. Astfel, activitatea istorico-culturală din cadrul Muzeului Raional a celebrat etapa finală a Concursului de istorie locală, la nivel raional, cu genericul „Hai să ne cunoaștem vatra: Telenești — Timpuri, Locuri, Oameni“, dedicat celor 410 ani de la prima sa atestare. În cadrul activității festive a avut loc „Gala premiilor“. Un atare concurs este în premieră în Republica Moldova, și a fost posibil grație dlui Noie Rotaru (băștinaș, profesor, publicist și cercetător voluntar al MRIE), care a lansat ideea organizării activității sus-menționate, în colaborare cu Direcția Generală Educație din orașul Telenești. Așa a fost proiectat Regulamentul de organizare și desfășurare a concursului pentru profesorii de istorie și geografie, în baza căruia cadrele didactice din instituțiile de învățământ din orașul și satele raionului Telenești au pregătit terenul de participare la concurs a tuturor elevilor doritori.

Scopul concursului:

— valorificarea cunoștințelor elevilor cu privire la istoria orașului și a orașului-reședință a raionului Telenești;

— implicarea elevilor în activități extra curriculare;

— socializarea elevilor și aprecierea efortului depus și a rezultatelor obținute de către elevi, cât și de a îmbogăți arsenalul profesorilor de

explicate cerințele de participare, de realizare și de desfășurare a concursului, referințele bibliografice și lucrarea propriu-zisă cu itemii propuși.

Inițial, elevilor din clasele IX-XII li s-a oferit o mostră a itemilor în format electronic, pentru a se familiariza cu structura și subiectele propuse, pentru a-și autoevalua cunoștințele, capacitățile și posibilitățile de

istorie din Telenești și a bibliotecilor școlare și publice satești din raionul Telenești cu referire la orașul de baștină, cu informații valoroase și utile, precum: materiale publicistice, cărți, ilustrații, filmulețe ale diferitor evenimente etc., apărute în presa locală, raională, republican și internațională.

Profesorii de istorie/geografie din toate instituțiile de învățământ din raionul Telenești au primit Regulamentul concursului în care erau

participare ulterioară la concursul propus.

Ulterior, s-a stabilit că la acest concurs s-au înscris 52 de elevi din 7 instituții de învățământ din cele 33 instituții existente în raionul Telenești. De facto, au participat doar 41 de elevi. La 25 decembrie 2021 a fost dat start concursului, care a durat până la data de 25 martie 2022.

Este de menționat că participanții au avut misiunea de a răspunde în scris la cele 109 întrebări propuse în

test, conform modulelor: „Timp, Loc și Oameni“. După părerea noastră, a fost o lucrare interesantă. În test au fost incluse nume de personalități notorii din diverse domenii și timpuri care au creat și au dezvoltat târgul Telenești: dinastiile Mavrocordat-Moruzi, Teodosiu-Gore; diverși medici, profesori, primari, poeți, interpreți, actori, pictori, comercianți, polițiști, pompieri; edificii de epocă: conace, vile, biserici, sinagogi, cartiere, zone; literatură științifică și beletristică cu personajele lor ș. a.

După completarea și rezolvarea testului de către concursanți, profesorii au transmis lucrările, în format electronic sau pe hârtie, către Muzeul Raional de Istorie și Etnografie Telenești. Testele trebuiau aduse de profesori până la data limită: 25 martie 2022, după care testele urmau să fie analizate și evaluate de către jurați. Totalurile concursului trebuiau încheiate până la data de 27 martie și anunțate public în cadrul activității „Gala premiilor“.

Membrii comisiei au fost: Mariana Ombun, președinta juriului; membrii juriului: Vadim Lelic, primarul de Telenești, Elena Ilescu, directoarea MRIE Telenești, Aurica Munteanu, profesoară de istorie la Gimnaziul „Pavel Bechet“ Vadul Leca, Alina Pascaru, profesoară de geografie și șefa Direcției Generale Educație a raionului Telenești, Vitalie Mirciu, profesor de istorie la LT „Lucian Blaga“ Telenești și Noie Rotaru, profesor, publicist, cercetător.

Pentru a motiva elevii să participe la concurs, organizatorii și partenerii săi — Consiliul Raional Telenești, împreună cu Primăria Telenești — au decis să le ofere premii bănești învingătorilor. Astfel, valoarea premiilor a constituit: pentru Diploma de Gradul I — 400 de lei, pentru Diploma de Gradul II — 250 de lei și pentru Diploma de Gradul III — 150 de lei. De asemenea, participanții care nu vor acumula punctajul minim vor primi Diplome de mențiune. S-a decis ca profesorilor și oaspeților să li se ofere Diplome de Gratiitudine, iar organizatorilor concursului dat, să li se ofere Diplome de Excelență.

Pe această cale, dorim să ne exprimăm sentimentele de recunoștință partenerilor concursului — Biblioteca Publică Raională „Vasile Alecsandri“ din or. Telenești, profesorii de istorie și geografie din instituțiile publice de învățământ și bibliotecile școlare și publice satești din raionul Telenești. În același context, dorim să le mulțumim profesorilor care s-au implicat activ în desfășurarea concursului de față — Dumitru Sârbu (Gimnaziul Inești), Viorica Cușnir (Școala Polivalentă Telenești), Ilie Cazacu (Gimnaziul „Mihai Eminescu“ Telenești), Vitalie Mirciu (LT „Lucian Blaga“ Telenești), Victoria Fanari (Gimnaziul Ratuș), Dorina Climentovschi (LT „Adrian Păunescu“ Căzănești) și Aurica Munteanu (Gimnaziul „Pavel Bechet“ din Vadul Leca și Gimnaziul „Vasile Anestiade“ Sărătenii Vechi). Vă suntem profund recunoscători pentru susținerea ideii și pentru pregătirea elevilor de concurs.

Membrii juriului au rămas uimiți plăcut de răspunsurile și cunoștințele elevilor.

„Gala premiilor“, care a avut loc pe data de 27 martie 2022, a început cu imnul orașului Telenești „Telenești flori de cais sau În Parcul Tineștei“, versuri Noie Rotaru, muzica și interpretarea Sergiu Țurcan. Moderatoarea concursului a fost Speranța Rusu, muzeografă, Muzeul Raional de Istorie și Etnografie Telenești. Cuvânt de salut au avut Pavel Casian, șeful Direcției Cultură a Raionului Telenești și **Tudor Roșca, specialist principal, Primăria Telenești.**

Desigur, a avut un cuvânt de spus și oaspețele nostru, formidabila actriță Inga Petică, băștinașă. Dânsa a mulțumit organizatorilor pentru invitație, iar participanților le-a adresat cuvinte de încurajare, dorindu-le mult succes în continuare: „M-am simțit mândră și onorată să fiu invitată la acest frumos eveniment organizat în orașul meu natal. M-am bucurat enorm să-mi văd numele în unele din întrebările concursului, iar cea mai mare surpriză a fost atunci când câțiva copii-participanți au venit să-mi dea mâna și să-mi spună că sunt bucuroși să mă cunoască. Viața

ne duce pe multe cărări, pentru mine însă drumul spre casă este cel mai luminos, indiferent de timpul de aflare. Atunci când am plecat de acasă, părinții mi-au dat un sfat: „Oriunde ai ajunge, nu uita de unde ai plecat“. Viața mea spre Teatrul „Luceafărul“ a pornit din Telenești, din cercul dramatic „Chipăruș“, și sunt recunoscătoare celor ce mi-au fost atunci ghizi. Am avut emoții deosebite când i-am întâlnit și pe colegii de scenă, tot din orașul natal, pământeni mei care azi au un nume de valoare. E frumos să faci parte dintr-o lume puțin înțeleasă de toți, o lume în care sufletul îți vibrează și te motivează să fii creator de caractere. Teatrul este viața mea“, a notat actrița.

Dorina Climentovschi, profesoară de istorie de la Liceul Teoretic „Adrian Păunescu“ din Căzănești, ne-a mărturisit următoarele: „A fost un concurs binevenit, cu o tematică interesantă. Elevii implicați au fost puși în situația de a cerceta, a descoperi, a analiza. Organizatorii au oferit posibilitate fiecărui participant să se manifeste, să simtă emoții de învingători. Numărul diplomelor acordate învingătorilor și participanților ne demonstrează că sunt vlăstari tineri, care țin la trecutul și adevărul istoric“.

Apoi au avut un cuvânt de spus și alți profesori de istorie: Viorica Cușnir, Vitalie Mirciu, Maria Vleju, Ilie Cazacu, Dumitru Sârbu; profesori de geografie: Alina Pascaru și Victoria Fanari; profesori de artă plastică: Larisa Sasu; oaspețele de onoare, Tatiana Cojocari ș. a.

Mult stimata Elena Ilescu, directoarea Muzeului Raional de Istorie și Etnografie Telenești, le-a pregătit o surpriză tuturor participanților și oaspeților și anume prezența scumpulor noștri interpreți de muzică ușoară din târgul Telenești: Sergiu Țurcan, Costi Burlacu și Andrian Livițchi. Artiștii au venit cu un recital din repertoriul personal, impresionând publicul. Le aducem sincere mulțumiri pentru că au dat curs invitației noastre, umplând mărinimos atmosfera cu cântece de suflet, frumoase și bine cunoscute. Apreciam muzica cu care ne-au încălzit și ne-au imprimărat!

La fel, suntem onorați de cuvintele frumoase aduse de către interpretul Andrian Livițchi: „Acest concurs este binevenit pentru orașelul meu de baștină, fiindcă elevii din Telenești, dar și din întregul raion, au avut posibilitatea de a-și cunoaște valorile neamului. Am fost onorat să fiu prezent alături de colegii mei de scenă și să mângâi sufletele teleneștenilor cu câteva melodii din repertoriul meu. Viața mea de artist a avut și ea și urcușuri, și coborâșuri, dar totuși până la urmă mă bucur că pot să duc faima orașului meu de baștină Telenești. Am fost copleșit de emoții pozitive atunci când mi-am auzit numele în întrebările care au fost adresate participanților. Am fost foarte surprins și de numărul mare de participanți la concurs, ceea ce dă dovadă de înțelepciune și seriozitate manifestate de elevi. Mulțumesc organizatorilor și celor care au contribuit la organizarea concursului“.

Profesorul de istorie de la Gimnaziul Inești, Dumitru Sârbu, ne-a împărtășit opinia sa:

„Activitatea a fost organizată și desfășurată la cel mai înalt nivel, fiind prezente și momentele artistice bine integrate în atmosfera concursului. Invitații de onoare, interpreții de muzică ușoară născuți în orașul Telenești, Sergiu Țurcanu, Costi Burlacu, Adrian Livițchi au creat o ambianță unică și plăcută, în care elevii participanți s-au simțit extraordinar și au fost surprinși de feeria momentului. Totul a culminat cu decernarea premiilor. Este de notat că elevii participanți la concursul de istorie locală la nivel raional „Hai să ne cunoaștem vatra: Telenești-Timpuri, Locuri, Oameni“, pe parcursul a trei luni, au avut posibilitatea să studieze istoria or. Telenești. Din IP Gimnaziul Inești au participat 7 elevi care au obținut rezultate remarcabile: 3 diplome de gradul II, 3 diplome de gradul III, o diplomă de mențiune.

Mai presus de rezultatele de primărie obținute, un moment deosebit a fost faptul că elevii au acumulat o experiență plăcută, în premieră, fiind implicați în activități de cercetare, fapt care i-a entuziasmat. Am observat curiozitatea lor despre isto-

ria or. Telenești și chiar a localității natale Inești, la care se adaugă și dezvoltarea motivației de a participa și la alte proiecte de studiere a istoriei la nivel local, raional sau republican.

Mulțumim mult autorilor, organizatorilor și partenerilor concursului pentru posibilitatea oferită elevilor din raionul Telenești în fortificarea cunoștințelor ce țin de istoria or. Telenești, informarea cu lucrările istorice în care se regăsesc multe date relevante despre istoricul localității din raionul Telenești.“

Alina Pascaru, membră a juriului, aduce mulțumiri și cuvinte de

apreciere tuturor elevilor, oaspeților și organizatorilor concursului, menționând că succesele fiecăruia sunt posibile, nu numai prin muncă individuală, dar și de echipă. Suntem bucuroși să o avem alături: „La concurs au participat elevi din instituțiile educaționale din gimnaziile din orașul Telenești, din localitățile Inești, Sărătenii Vechi, Căzănești, Ratuș, Școala Profesională. A fost creată o solidă Comisie de concurs, din care au făcut parte oameni de vază din Telenești (Mariana Ombun, Vadim Lelic, Noie Rotaru, Alina Pascaru, Elena Ilescu, Vitalie Mirciu, Aurica Munteanu) care a apreciat prestația elevilor-participanți la concurs. Învingătorii s-au învrednicit de Diplome de merit, oferite de către inițiatorul concursului, Noie Rotaru. Elevii-participanți la concurs au trăit emoții profunde de recunoștință pentru personalitățile din Telenești, unele dintre care sunt în viață și chiar au participat la eveniment: doamna Tatiana Cojocaru, soția polițistului-erou (căzut în lupta cu infractorii); domnul Tudor Roșca, poet local; actrița Inga Petică; pictorița Larisa Sasu ș.a.

Atât participanții la concurs, cât și oaspeții evenimentului, au salutat intenția desfășurării acestei activități și au decis transformarea concursului în tradiție anuală.“

Mulțumim pentru cuvinte de apreciere aduse din partea profesorului de istorie de la LT „Lucian Blaga” Telenești, Vitalie Mirciu: „Acest minunat concurs este la prima ediție și a întrunit, într-o ambianță pozitivă, reprezentanți ai Administrației Publice Locale, profesori și elevi, cât și artiști de valoare, băștinași ai orașului Telenești. După o perioadă îndelungată, în care societatea teleneșteană a fost afectată de pandemia COVID-19 și de restricțiile impuse de autorități, acest concurs a reprezentat o oportunitate importantă de a ieși din zona de „constrângere” pentru cei peste 50 de tineri pasionați de istorie și arta trecutului, care au concurat într-un spirit de maximă competitivitate.

Frumoasa inițiativă de organizare a concursului, care a venit din partea cercetătorului istoric Noie Rotaru, băștinaș al orașului Telenești, a fost binevenită, fiind susținută în totalitate de către profesorii de istorie, oamenii de cultură și creație ai localității.

Competiția s-a desfășurat timp de trei luni, iar tinerii, ghidați de către cadrele didactice din domeniu, au avut oportunitatea să studieze bibliografia de referință, să cerceteze și să se expună asupra trecutului localității natale. Elevii claselor a IX — XII -a, au fost provocați să răspundă la un set de întrebări care, în opinia juriului (1 profesor de limba și literatură română, 2 profesori de istorie și 1 profesor de geografie), au fost formulate științific corect și accesibil, raportate la vârsta participanților.

Activitatea de premiere a avut loc într-o atmosferă prietenoasă, științifică și culturală. La îndrumarea mea, în calitate de profesor de istorie al Liceului Teoretic „Lucian Blaga”, au participat doi elevi ai clasei a XI-a care, cu maximă dedicație, au cercetat istoria locală a orașului Telenești pentru o perioadă de trei luni.

În momentul în care a fost dat startul concursului, Șoltoian Ionela și Andronic Dan și-au exprimat cu entuziasm intenția de participare, fiind de menționat faptul că acești elevi provin din mediul rural, iar istoricul orașului Telenești pentru ei a

fost practic necunoscut. Cu toate că n-au ocupat nici un loc, tinerii și-au exprimat plăcerea de a participa la a doua ediția a concursului în condiția în care ea va exista. Mai mult de atât, ei vor mediatiza în instituție experiența lor și sunt convinși că vor reuși să mobilizeze un număr de participanți mult mai mare.

Concluzionând cele menționate anterior, se resimte necesitatea de organizare, periodic, a concursurilor și întrunirilor științifice axate pe studiul comprehensiv al istoriei locale, interesul fiind determinat atât din partea cadrelor didactice, cât și din partea elevilor.

Sunt aduse mulțumiri alese domnului Noie Rotaru — inițiatorul și unul din cei trei sponsori ai concursului — Consiliul Raional Telenești și Primăria Telenești, cât și colectivului Muzeului Raional de Istorie și Etnografie Telenești, care au dat dovadă de maximă implicare în buna organizare a concursului. Mulțumiri alese sunt adresate și reprezentanților Direcției Generale Învățământ

și elevilor fără de care organizarea concursului ar fi fost utopică.”

Suntem recunoscători profesoarei de geografie de la Gimnaziul Ratuș, Victoria Fanari, pentru gândurile transmise: „Studierea istorie locale are rolul de sensibilizare, de formare a unor atitudini civice, de respect față de valorile materiale și spirituale moștenite, cât și de formarea sentimentelor patriotice la elevi” — acesta a fost scopul pentru care s-a dat start concursului de istorie locală, inițiat de Noie Rotaru, băștinaș din Telenești, autor al mai multor lucrări despre istoria orașului Telenești.

Pe data de 27 martie 2022, în incinta Muzeului de Istorie și Etnografie din Telenești, s-au efectuat totalurile concursului „Hai să ne cunoaștem vatra: Telenești — Timpuri, Locuri, Oameni”, dedicat or. Telenești la 410 de la prima atestare. Alături de alți elevi din raion, la acest concurs au participat și elevii din IP Gimnaziul Ratuș. Elevii au studiat cu mare interes evenimentele ce au avut loc în oraș pe parcursul

Telenești, care au asigurat cadrul juridic al competiției, Bibliotecii Publice „Vasile Alecsandri”, bibliotecilor școlare și publice satești din raionul Telenești, cât și profesorilor

anilor, dar și despre personalitățile remarcabile din or. Telenești, care duc faima orașului în lume. Mulțumim organizatorilor pentru buna organizare și desfășurare a eveni-

mentului: Aurica Munteanu, profesoară de istorie, Alina Pascaru, șefa DGE Telenești, Elena Ilescu, directorul MRIE Telenești. Felicitări tuturor elevilor pentru rezultatele obținute!“

În acea atmosferă de sărbătoare, cuvânt i s-a oferit membrului juriului, Aurica Munteanu (autoarea unui ciclu de proiecte didactice pentru lecții online de istoria evului mediu), care s-a referit la etapele și totalurile concursului.

În opinia dumsale, istoria locală este povestea casei părintești cu nucul din poartă. Este povestea bunicilor cu Elene Cosânzene și Feți Frumoși, povestea muncii părinților. „Ea, istoria locală, este lângă noi, îi aparținem și ea așteaptă să fie descoperită și valorificată. Ceea ce au încercat să facă și elevii din instituțiile educaționale din raionul Telenești. Am văzut în privirea acestor exploratori ai trecutului istoric sentimente de mândrie pentru apartenența la locul unde s-au născut, atitudine respectuoasă față de personalitățile notorii. Surprinși plăcut de remunerarea muncii depuse : diplomă deosebită, ajustată cu un mic premiu bănesc, o dedicație muzicală specială. O adevărată sărbătoare de zile mari.“

Apoi au fost oferite diplomele atât învingătorilor și participanților la concurs, cât și invitaților speciali (interpreți, pictori, actori ș. a.), momentele acestea constituind „Gala premiilor“.

Diplomele de Gradul I și Mențiunile au fost înmânate de către Pavel Casian; diplomele de Gradul II și de Gratiitudine pentru profesori și invitații speciali au fost oferite de către Alina Pascaru; Diplomele de Gradul III au fost înmânate de către Tudor Roșca, reprezentantul Primăriei Telenești; Diplomele de Excelență au fost înmânate de către Mariana Ombun, președinta juriului și președinta raionului Telenești.

A fost îmbucurător faptul că participanții la concurs au ocupat locuri de frunte, fiind supranumiți de către organizatori „Telenușii“, adică „experții“ în istoria Teleneștiului, baștina lor. Astfel, Telenușii concursului au fost:

Locul I — Vlad Moraru, cl. a IX-a, Gimnaziul „Mihai Eminescu“, profesor Ilie Cazacu.

Locul II — Alexandrina Bârsan, Ionela Moraru, Tatiana Dascăl, cl. a IX-a, Gimnaziul Inești, profesor Dumitru Sârbu; Pavel Zolotco, gr. 23,

Școala Polivalentă Telenești, profesoară Viorica Cușnir; Victor Ostap, cl. a IX-a, Gimnaziul „Mihai Eminescu“ Telenești, profesor Ilie Cazacu.

Locul III — Alexandra Dochițan, Andreea Temciuc, Ionela Sârbu, Sergiu Șeremet, Victoria Verejan, cl. a IX-a, Gimnaziul „Mihai Eminescu“ Telenești, profesor Ilie Cazacu; Iuliana Curchi, gr. a 11-a, Școala Polivalentă Telenești, profesoară Viorica Cușnir; Laurențiu Sârbu, Maxim Platon, cl. a IX-a, Gimnaziul Inești, profesor Dumitru Sârbu.

Mențiune: „Alexandra Puzur, Marius Cușnir, Iulian Tuhar, cl. a IX-a, Gimnaziul Ratuș, profesoară Victoria Fanari; Artur Lungu, Iza-bela Guseena, Natalia Botezat, Ion Vataman, Dan Târsână, Ehtoros Zagratos, Dorina Ivașenco, Pavel Vlad, Olesea Godorogea, Dumitru Grădinari, Mihai Cătrinescu, Dorina Pistrui, Maria Comerzan, Dan Capmari, cl. a IX-a, Gimnaziul „Mihai Eminescu“ din Telenești, profesor Ilie Cazacu; Bianca Lozinschi, Cătălina Miron, Maria Rotaru, Cristina Stigărescu, cl. a IX-a, Gimnaziul „Vasile Anestiade“ Sărătenii Vechi, profesoară Aurica Munteanu; Dan

Andronic, Ionela Șoltoian, cl. a XI-a, LT „Lucian Blaga“ Telenești, profesor Vitalie Mirciu; Elena Dvoretchi, cl. a IX-a, LT „Adrian Păunescu“ Căzânești, profesoară Dorina Climentovschi; Ionela Sârbu, Tudor Mereuță, cl. a IX-a, Gimnaziul Inești, pro-

fesor Dumitru Sârbu; Macarie Mățu, gr.23, Școala Polivalentă Telenești, profesoară Viorica Cușnir.

Reiterăm că la „Gala premiilor“ au fost invitate personalități notorii născute în Telenești, printre care și pictorii — Sergiu și Larisa Sasu, Tatiana Cojocari — văduva eroului național Constantin Cojocari — miliționar (1967), maior de miliție, comisar adjunct al CRM Telenești (1977), erou național (01.10.1981). La 23.06.1981, în timpul unei operațiuni care a avut loc în s. Ghermănești, r. Telenești, Constantin, când negocia cu infractorul Scripcic, cel care și-a împușcat mortal soția, apoi a luat ostatici 4 copii, l-a ademinit să se apropie de fereastră, împușcându-l mortal cu arma de vânătoare. La 01.10.1981, prin Ordinul Prezidiului Sovietului Suprem URSS, a fost decorat Post Mortem cu ordinul militar de luptă „Steaua Roșie“.

Evenimentul s-a încheiat cu piesa „Moldova mea“, interpretată de Sergiu Țurcan.

„Indiferent ce facem sau ratăm să facem, va influența istoria“.

ARTHUR HENDERSON

La mulți ani, Telenești!

Săpatul fântânii la Todirești

Satul Todirești este un sat mare, pitoresc și cu oameni gospodari, care-și știu menirea pe acest pământ, iar săpatul fântânii la noi, este ca o datorie, sub formă de credință. Acest meșteșug este moștenit de la strămoșii noștri și este respectat cu sfințenie și în zilele noastre. De la fântânarii din sat am aflat că, pentru a săpa o fântână, trebuia în primul rând, să alegi cel mai bun loc, unde să aibă acces și să fie de folos la cât mai multă lume. Fântânarul căuta locul, unde apa subterană se află mai la suprafață, cu ajutorul a două bucăți de sârmă din aluminiu, așa cam de vreo trei șchioape, capetele fiecărei bucăți se îndoiu la 90 de grade, căpătând astfel două mănere de aproximativ 10 cm. Sârmele se luau în mâini, fără a le strânge strâns, astfel încât ele să se poată roti liber și mergea cu ele pe suprafața terenului selectat pentru săpat. Dacă se mișcau, înseamnă că apa nu este departe, iar dacă încep să se învârtască, s-a găsit cel mai bun loc pentru o fântână. De multe ori fântânarul atrăgea atenția și la tipul de buruieni, care creșteau prin împrejurimi și anume, la cele iubitoare de apă. Un alt semn că apa este prin apropiere erau și sălcile, care știm cu toții că preferă solurile umede.

Înainte de a începe săpatul, fân-

tânarul se pregătea atât trupește, cât și sufletește, mergea la preot pentru a cere binecuvântare, apoi, se apuca de treabă. Fântâna se începea neapărat într-o zi de post, când era crai nou, căci se spunea că, cum merge luna la umplut așa va merge totul din plin, nicidecum nu trebuia să începi o fântână într-o zi de marți (era socotită zi neprielnică). Odată ce a ales locul, se spunea o rugăciune, se stropea cu agheasmă, se tămăia și se făcea în pământ cu hârlețul semnul sfintei cruci, în toate patru direcții. În mijloc se puneau trei lemne în cruce, care semnificau fântâna. Astfel de fântâni, doar că împletite din aluat, întâlnim și în zilele noastre, la înmormântări și anume în ligheanul cu colaci, hulubi, scară și desigur fântână, pentru ca răposatul să aibă apă și pe lumea cealaltă.

Săpatul se începea în jurul lemnurilor, în direcția răsăritului soarelui. Fântânarul care săpa era ajutat și supravegheat de oamenii de pe mal, care veneau să ajute și care aveau grijă, să intervină imediat, în caz de era riscul de a se surpa malul. În timp ce se săpa fântâna femeile nu aveau dreptul să se apropie, decât la câțiva metri, când aduceau mâncarea la muncitori, care neapărat trebuia să fie de post. Trecătorii de pe drum tot timpul se opreau, urân-

VADIM PIȘLARU, UNGHENI

du-le: „Doamne-ajută, să fie într-un ceas bun și izvor nesfârșit“, apoi se apropiau și lăseau ceva bani, din puștinul lor, devenind astfel părtași la izvor.

Când dădea de un izvor (o vână de apă mai puternică), se opreau de săpat și mulțumeau Domnului, făcându-și toți semnul crucii, cu ochii ațintiți spre cer. Se scotea primul pahar cu apă, se lăsa un pic să se limpezească și pe rând, gustau toți din el. Se puneu talpa fântânii, care de obicei era ca un colac din lemn tare (neapărat salcâm sau stejar), se lega de el un colac cu un prosop, se cobora în fântână și era menit celui ce a dat de apă. Odată ce s-a pus talpa, se începea clăditul cu piatră, până la suprafață, unde se puneu un tub din beton sau din lemn. După finisare, oamenii râneau fântâna, scoteau toată apa acumulată în ea, iar la câteva zile, chemau preotul și cei care au săpat și se sfințea fântâna. Tuturor celor care au ajutat la săpat, li se dădea câte un colac mare, legat cu un prosop, apoi toată lumea era așezată la masă.

Informatori: Mămăliga Nicolaie, Mămăliga Alexandru, Bîrzoii Veronica.

Beștemac

Beștemac este o comună în raionul Leova, din Republica Moldova. Este compus din două sate — Beștemac și Pitești.

Satul Beștemac a fost menționat documentar în secolul al XVIII-lea, este așezat în Valea Beștemacului, o ramificație de stânga râului Sărata, denumire tătarească, beș tamac — cinci

care au hălăduit cândva prin stepele sudice ale Bugeacului.

În această regiune, acum 300—400 de ani, a existat un mod activ de viață românească, cu așezări de țărani răzeși și mazili, statornici în obștile sătești conduse de *juzi* și *vătămăni* moldoveni. De vechile sate și târguri băștinașe ne amintesc topo-

mare: Aramă, Bulhacul, Cardonul, Chetrăria, Clinul Cojocarului, Coturile, După Movilă, Fântâna lui Diaconița, Fundul Văii, Granița Veche, Hârtoapele, Hulughița, Jumătățile, Movila Sfatului, Observatorul, Șesul, Troianul, Țiglăul, Valea Viilor.

Pe hărțile topografice din anii 1780—1790, pe teritoriul satului au fost notate câteva grupuri de case, denumite *Cătunul Brașoveanu*, *Cătunul Tudorel* ș.a

Recensământul din 1817 înregistrează ca așezări agricole, respectiv cu 18 gospodării țărănești, ambele cătune aflându-se pe moșiile proprietarilor de pământ amintiți în denumiri. Localitatea a fost numită după valea pe care este așezat satul, toponimul fiind explicat prin tătrescul cuvânt — *beș tamac* — „cinci ramificații de văi“, redând astfel o particularitate fizico-geografică a terenului, locul unde se ramifică cinci vâlcele.

Satele Beștemac și Pitești figurează pe toate hărțile din sec. al XIX-lea.

Școala din localitate a fost deschisă în toamna anului 1868, activitatea ei fiind susținută de săteni. În 1869 învățau la școală 30 de băieți și numai 3 fete. Au contribuit la întreținerea școlii localnicii Daniil Celac și Gheorghe Durdufi.

ramificații de văi. La 1870 satul număra 176 de case cu 775 de locuitori, avea biserica cu hramul „Sf. Dumitru“.

Localitatea este așezată pe o suprafață de circa 2.02 km. pătrați, cu un perimetru de 9.76 km. și se află la distanța de 32 km de orașul Leova, 23 km până la stația de cale ferată Iargara, 85 km de Chișinău.

Zona de așezare a comunei Beștemac și a satului Pitești se caracterizează printr-un relief deluros, cu înălțimi între 170 și 230 metri deasupra nivelului mării. Vegetația specific zonelor de stepă și silvostepă. Predomină terenuri agricole, există și locuri împădurite pe care localnicii le numesc rădiuri. Se cultivă viță de vie, pomi fructiferi și legumicole.

Satul este vechi, cunoscut cu această denumire, după cum sunt și satele din împrejurime: Cazangic, Javgur, Dezghincea.

Denumirile lor sunt neobișnuite limbii noastre. Ele reprezintă urme ale trecutului, amintindu-ne de evenimente și fapte petrecute cândva în istorie.

Aceste denumiri desemnau în trecut câștele și aulele tătarilor nogai

nimele istorice pe care le atestă hrisoavele domnești: *Măneștii* (1436), *Miroslăveștii* (1443), *Budăiul* (1473), *Târgul Sărarei* (1489), *Mursești* (1508), *Luceanii* (1519), *Toceanii* (1519), *Vlădeștii* (1604).

Sunt denumiri de proveniență autohtonă ce corespund tradițiilor și spiritului limbii române. Românești sunt și actualele nume de locuri din hotarul satului, păstrând vechile modele și mijloace lingvistice de for-

Biserica „Sf. Dumitru“

Ansamblul model „Țărăncuța”

Biserica din sat a fost sfințită în anul 1866, pe parcursul anilor fiind slujită de preoții Gheorghe Burcă și Gheorghe Luscalov.

Evenimentele social-istorice care au urmat au avut impact negativ asupra vieții oamenilor și dezvoltării satelor Beștemac și Pitești:

- 120 de localnici au căzut pe front în timpul celui de al Doilea Război Mondial.
- 20 de gospodari au fost deportați în Siberia, dintre care 4 au fost persecutați și condamnați la închisoare de organele regimului totalitarist sovietic în anii 1941—1945-1949.

A trebuit să treacă timp ca toate în viața oamenilor să-și recapete cursul normal. „Dicționarul statistic al Republicii Moldova din 1994 include următoarele informații asupra satului:

- 386 gospodării casnice, 1240 de locuitori, dintre care 1222 români/moldoveni, 10 găgăuzi, 4 bulgari, 2 ucraineni și 2 ruși.

Casa de Cultură

- Terenuri agricole în sectorul obștesc — 3235 ha (1236 ha arabil, 105 ha vii, 87 ha livezi); instalații de alimentare cu apă-35, gaz lichefiat -383, fântâni-76;
- Școală de cultură generală (pentru 300 de elevi);
- Grădinița de copii (cu 100 de locuri);
- Punct medical, Casă de Cultură, Bibliotecă, Oficiu de Telecomunicații, cantină, stadion, 4 magazine, Biserica „Sf. Dumitru”.

Informații de actualitate:

Școală primară, Grădiniță de copii „Spicușor”, Casă de Cultură (cu 420 de locuri, construită în 1987), Bibliotecă publică (fond de carte-6300 ex.), muzeu, centrul medical de familie, oficiu poștal, cantină socială „Mărinimie”.

Muzeul satului

Satul dispune de iluminare stradală, telefonie fixă și mobilă, apeduct, 115 fântâni. La Casa de Cultură activează colectivul artistic model „Țărăncuța”

Personalități:

Natalia Grigoriță (n. 1967), specialist în medicină, director al Companiei Farmaco;

Petru Nicorici (n. 1935), om de știință, conferențiar universitar;

Petru Oistric (n. 1971), actor de teatru și film, Artist emerit;

Andrei Vasiliev (n. 1931), pedagog, eminent al învățământului public.

Mentalitatea și pretenziile

ANDA-CRISTINA VAHNOVAN

Și iată-ne ajunși la timp la gară. Urcăm în autobusul Cluj-Napoca — Chișinău. S-a modernizat în timp — nimic de zis. Wi-fi, prize lângă scaune, chiar și cuptor cu micro-onde. Când s-a mai văzut așa ceva în anii noștri de studenție? Ei, adevărat că vreo două scaune nu se rabatează,

asta e, că doar și așa e prea mult răsfăț. Să facem, așadar abstracție de ele.

„Bună ziua! Am rezervat telefonic 4 locuri spre Chișinău, mai în față, ca să nu le fie rău copiilor pe drum“ zic.

Se uită șoferii plictisiți la mine, apoi la toate rucsacurile care țineau ocupate locurile din față și fără multă tragere de inimă, se încearcă o soluționare a problemei.

„Măi, Dunitru, zice șoferul mai în vârstă unuia mai tinerel, ia mută niște rucsacuri mai în spate, că nu le-a și nica. Dacă așa i-am zis doamnei la telefon — de-am și-om fași“.

Dunitru, un tinerel subțirel, cu cămașa albă cu mânecile suflecate, o pereche de blugi skinny și niște ochelari șmecheri, model „aviator“ rezolvă problema cât ai clipi. Și apoi, după un pic de aranjamente cu cei pe care i-a mutat mai în „fund“, fără să le dea drept la replică, zorindu-i repejor-repejor că depășim timpul, pornim.

Și când puse mâna pe volan, și când porni muzica de pe stick-ul de 4 gb se umplu caroseria de „muzon“ cu piese 90-ciste. Toate în rusă. Și jale și „blatneac“, și hit-uri și din cele mai uitate. Apoi a dat-o pe populară. E-hei, și cu sonorul mai tare neapărat! Și până să ajungem la Turda, adică la vreo oră de mers, îmi derulasem deja zeci de amintiri din adolescență — de la liceul de la Botanica și Ruskoie Radio până la nunțile din sat pline de chiote și voie bună. DJ-iul Dunitru a știut să ne treacă prin stări demult uitate, care nu se legau deloc cu imaginile unei Românie de peste geam. Parcă intrasem într-o capsulă din trecut a timpului și cu care, recunosc, nu mă mai identificam, chiar și dacă pe timpuri cărasem la Cluj casete cu unii dintre acești interpreți. De ce să neg acum?

Și cum îl vedeam atât de fericit pe șoferul nostru, în lumea asta perfectă a lui, parcă nu îndrăzneau să îi stric zen-ul. Cu toate că volumul muzicii deja deranja. Asta până când, cu o mișcare dibace de șofer „cu staj“ Dunitru își aprinse o țigară, e adevărat că, în mâna pe care o atârna peste geam.

„Nu stingeți vă rugăm frumos țigara, îl atenționez vădit iritată de obraznicia șoferului-DJ-ei“. „Da nu intră fum, doamnă“, se rățoi acesta, fără însă să întoarcă capul în spate, dat fiind că urmărirea traseul. „Și cum credeți atunci că am realizat că fumați, nu pentru că începuse să miroase a fum?“, nu mă las eu. „E plin autocarul de copii, totuși!“ Celălalt șofer, care până atunci tot scrisese ceva în niște tabele și ne tot cerea datele personale pentru com-

pletarea acestora, se răsti și el la fumător: „Stinge băi, chiar acu țigara, nu vezi...că data asta așa o să trebuiască!“, făcând aluzie că altă dată pasagerii îs mai înțelegători da iată de data asta — „nevezuha“ — unul dificil și cu gura mare!

Eu, oripilată de situație, de la obraznicia gestului, care totuși, este interzis prin lege și mai ales, de lipsa de scuze de după observație, am rămas pentru câteva clipe fără grai. Și asta rar mi se întâmplă. Mă gândeam deja dacă mi-a scăpat ceva din vedere sau doar eu consider fumatul într-un autocar plin de oameni un gest anormal? Pasagerii ceilalți, moldoveni în mare parte, tăceau mâlc. Ceva nu se lega în mintea mea.

Din starea de șok m-a scos tot Dunitru, când, la un semafor, s-a ridicat de la volan și s-a îndreptat către pasageri și cu o privire războinică de animal rănit în orgoliu, a întrebat tare și răspicat: „Care-i Doamna pe care a deranjat-o țigara mea?“. „Eu sunt, îi zic privindu-l drept în „aviatorii“ cui îi are, și ar fi cazul să vă cereți și scuze, i-am reproșat. Asta dacă nu doriți să depun o plângere la Protecția Consumatorului pentru încălcarea legii!“ Șoferul-DJ a coborât un pic barba în jos, și ochelarii mai spre vârful nasului, asta ca să mă studieze sfidător ochi în ochi. Vădit enervat s-a întors la locul lui. Iar o femeie tortoșică, cu părul scurt și decolorat, care se întorcea din vizită de la fiică-sa, studentă la Cluj, prinse a se revolta: „Ian voi acolo în față, nu mai enervați șoforul dejeaba, că el trebuie să ne ducă până acasă. Și atâtea pretenzii!!!“

Și în acest moment, mi s-a făcut totul clar.

Aducerea moaștelor Sf. Ierarh Nicolae din Mira Lichiei
în orașul Bari, în calendarul popular sărbătoarea poartă
denumirea Sf. Nicolae de Vară (22 mai)

